

AGNIESZKA ROMANKO

Katedra Kościelnego Prawa Publicznego i Konstytucyjnego KUL

OGÓLNOPOLSKA KONFERENCJA NAUKOWA
„PRAWA CZŁOWIEKA W DOBIE KONFLIKTU ZBROJNEGO”
Warszawa, 21 listopada 2015

Dnia 21 listopada 2015 r. w Sali Kolumnowej Pałacu Prymasowskiego w Warszawie odbyła się Ogólnopolska Konferencja Naukowa pt. „Prawa człowieka w dobie konfliktu zbrojnego”. Organizatorami tego wydarzenia były: Naczelna Rada Adwokacka w Warszawie i Komisja Praw Człowieka przy Naczelnej Radzie Adwokackiej.

W imieniu organizatorów otwarcia konferencji dokonał adw. Mikołaj Pietrzak, Przewodniczący Komisji Praw Człowieka przy NRA, który wskazał, że problematyka konferencji dotyczy praw wolnościowych każdego człowieka, a także sposobu ich interpretowania w kontekście powstałego problemu przybycia „fali” uchodźców. Dodał, że zamiarem zorganizowania tego spotkania było uzyskanie odpowiedzi na pytanie, czy w takiej sytuacji zawodzą mechanizmy międzynarodowe i krajowe?

W ramach otwarcia głos zabrał również adw. Andrzej Zwara, Prezes NRA, który zwrócił uwagę, że Komisja Praw Człowieka przy NRA i Adwokatura Polska stoją po stronie społeczeństwa obywatelskiego. W dyskusjach podnosi się, iż walka Polaków z terroryzmem będzie skutkować zawieszeniem praw obywatelskich. Mecenas wskazał dwa zagrożenia. Pierwsze – zewnętrzne – pochodzące ze struktur międzynarodowych w kontekście realizacji zobowiązań sojuszniczych. Drugie – wewnętrzne – mające źródło w strukturach państwowych. Takie zagrożenie wewnętrzne, zdaniem A. Zwary, stanowi zdekonstruowanie Trybunału Konstytucyjnego, który jest osią społeczeństwa obywatelskiego. Zachęcał, aby Komisja Praw Człowieka stała na straży tego społeczeństwa.

Konferencja składała się z trzech paneli, poprzedzonych słowem wstępnym dr. Adama Bodnara, Rzecznika Praw Obywatelskich, nt. „Ofiary tortur oraz ofiary wojen a obowiązki państw członkowskich UE – standard praw człowieka”. Dr Bodnar odnosząc się do słów Prezesa NRA, na wstępie podziękował za zajęte stanowisko w sprawie Trybunału Konstytucyjnego. Następnie scharakteryzował konflikt zbrojny i jego konsekwencje. Podstawowe kategorie osób, których może dotyczyć konflikt, to: 1) uchodźcy, którzy uciekają przed konsekwencjami wojny; 2) uchodźcy, którzy nie mogą dłużej utrzymać się w państwach ościennych (np. Syryjczycy w Libanie); 3) dzieci uchodźców; 4) ofiary nielegalnego przemytu ludzi uciekających ze strefy działań wojennych i 5) osoby, które uciekają z powodu doświadczenia tortur. Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił uwagę na aktualny kryzys migracyjny. Podkreślił, że około $\frac{1}{4}$ uchodźców stanowią ofiary tortur w czasie konfliktu zbrojnego. Podstawowym aktem normatywnym, w którym została uregulowana ich sytuacja, jest *Konwencja w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania*, przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 10 grudnia 1984 r. Zgodnie z art. 14 ust. 1 Konwencji: „Każde Państwo Strona zapewni w swoim systemie prawnym, aby ofiara tortur miała gwarantowane prawo do zadośćuczynienia oraz sprawiedliwego i adekwatnego odszkodowania, łącznie ze środkami niezbędnymi dla możliwie najlepszej rehabilitacji. W razie śmierci ofiary w wyniku stosowania tortur, prawo do odszkodowania przechodzi na osoby, które pozostawały na jej utrzymaniu”.

Dr Bodnar zaakcentował potrzebę podjęcia procesu rehabilitacji ofiar tortur, czyli umożliwienie tym osobom powrotu do normalnego funkcjonowania w społeczeństwie. Działania te znajdują zastosowanie do każdej osoby znajdującej się na terytorium państwa-strony Konwencji ONZ. Standard rehabilitacji ofiar tortur zawiera następujące elementy: 1) identyfikacja ofiary w państwie przyjmującym; 2) stosowanie Protokołu Stambulskiego w celu udokumentowania tortur; 3) stworzenie atmosfery zaufania dla ofiary; 4) zapewnienie kompleksowej, długoterminowej pomocy dla ofiar i ich rodzin oraz 5) znaczenie organizacji pozarządowych mających na celu świadczenie pomocy i wspieranie państwa. Odnosząc się do obowiązujących regulacji prawa Unii Europejskiej, Rzecznik Praw Obywatelskich zacytował art. 29 ust. 3 Dyrektywy Rady 2004/83/WE z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie *minimalnych norm dla kwalifikacji i statusu obywateli państw trzecich lub bezpaństwowców jako uchodźców lub jako osoby, które z innych względów potrzebują międzynarodowej ochrony oraz zawartości przyznawanej ochrony*, zgodnie z którym: „Państwa Członkowskie zapewnią na podstawie takich samych warunków kwalifikujących jak obywatelom Państwa Członkowskiego, które przyznało taki status, równorzędną ochronę zdrowotną beneficjentom statusu ochrony uchodźcy lub ochrony uzupełniającej, którzy mają specjalne potrzeby, takim jak kobiety w ciąży, osoby niepełnosprawne, osoby, które były poddawane torturom, zostały zgwałcone lub były poddawane innym poważnym formom psychicznej, fizycznej i seksualnej przemocy, oraz małoletnim, którzy stali się ofiarami jakich-

kolwiek form nadużycia, zaniedbania, wykorzystania, torturowania, okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania, lub które cierpią z powodu konfliktów zbrojnych”.

A. Bodnar podkreślił, że z funduszu ONZ na rzecz ofiar przeznaczona jest rocznie około 8 mln dolarów na pomoc dla ofiar tortur, a ostatnio również na programy pomocowe na Ukrainie, w Libanie czy Iraku. Na całym świecie funkcjonują organizacje pozarządowe (np. The International Rehabilitation Council for Torture Victims). W Polsce działa Międzynarodowa Inicjatywa Humanitarna, nastawiona głównie na uchodźców z Czeczeni. Stwierdził, że państwa członkowskie UE mają szczególne obowiązki względem ofiar tortur, które nie sprowadzają się wyłącznie do legalizacji pobytu i pomocy społecznej. Organizacje pozarządowe powinny wspierać państwa w realizacji tych celów. Pomoc dla ofiar tortur ma niestety charakter fragmentaryczny, a zagadnienie rehabilitacji wciąż nie stanowi przedmiotu głębszej refleksji.

Moderatorem pierwszego panelu była adw. Anna Mazurczak, Członek Komisji Praw Człowieka przy NRA.

Referat nt. „Mechanizmy ochrony praw jednostki na terytorium pod administracją międzynarodową: casus Kosowa” wygłosił adw. Marek Antoni Nowicki, były sędzia w Europejskiej Komisji Praw Człowieka, w latach 2000-2005 z ramienia ONZ ombudsman Kosowa, a obecnie Przewodniczący Komisji Doradczej ds. Praw Człowieka przy Misji ONZ w Kosowie. Mecenas zwrócił uwagę na ochronę jednostki w okresie bezpośrednio po konflikcie. Dziękując za swoje doświadczenia z Kosowa stwierdził, że jest ono „laboratorium” sposobów postępowania w tego typu sytuacjach i „testem” dla wspólnot międzynarodowych. Dlatego też postawił pytanie: Czy organizacje międzynarodowe powinny angażować się, na tak dużą skalę, w administrowanie terytorium po konflikcie? ONZ wzięła na siebie obowiązek, który z perspektywy czasu okazał się zadaniem ponad jej siły. Na podstawie Rezolucji Nr 1244 Rady Bezpieczeństwa z dnia 10 czerwca 1999 r. Organizacja pierwszy raz przejęła funkcję państwa. Zdaniem M. Nowickiego ONZ w zasadzie „pełniła funkcję surogatu państwa”. Właściwym zadaniem organizacji międzynarodowych jest przestrzeganie praw jednostki. Należało zatem stworzyć mechanizm kontrolny respektowania tych praw. Dlatego w tym celu została utworzona instytucja Rzecznika Praw Obywatelskich, który powinien działać w sytuacji, w której nie funkcjonowały inne instytucje. Na podstawie porozumienia między ONZ i NATO ustalono, że dowództwo NATO w Kosowie może zawsze uzgodnić z Rzecznikiem Praw Obywatelskich, iż jurysdykcja wojskowa zostanie rozszerzona na Rzecznika.

Drugi referat pt. „Praktyczne aspekty ochrony międzynarodowej z punktu widzenia UNHCR w kontekście obecnej sytuacji w Europie” zaprezentowała Maria Pamuła, Specjalista ds. Ochrony Uchodźców w Biurze UNHCR w Warszawie. Na wstępie zadała pytanie: Gdzie jest granica zapewnienia bezpieczeństwa państwa? Prelegentka podkreśliła, że aktualnie najwięcej uchodźców przyjmuje Liban, w którym stanowią oni $\frac{1}{4}$ ludności, natomiast największa ich liczba przemieszcza się przez Grecję. Dlatego też powstała koncepcja stworzenia na tych terenach punktów rejestracji (pobór odcisków

palców, sprawdzenie dokumentu tożsamości). Niestety, obecnie działa tylko jeden taki punkt. Ma on na celu uzyskanie wstępnych informacji o uchodźcach. M. Pamuła zwróciła uwagę, że 80% obywateli Europy potrzebuje ochrony międzynarodowej. Na podstawie takiej weryfikacji osoby uznane za migrantów ekonomicznych są zawracane, a potrzebujące ochrony – kierowane do krajów europejskich na podstawie tzw. relokacji. Ponadto funkcjonuje program przesiedleń. Osoby, które zostały uprzednio zweryfikowane, następnie są wybierane na podstawie wyznaczonych kryteriów, np. rodziny z dziećmi, osoba znająca język angielski, a państwo otrzymuje dane osób, które pozytywnie przeszły pierwszy etap. Polska nie określiła jeszcze takich kryteriów.

W zastępstwie Janiny Ochojskiej, Prezesa Polskiej Akcji Humanitarnej, prelekcję nt. „Konflikt zbrojny na Ukrainie i w Syrii z perspektywy organizacji humanitarnej” wygłosił Grzegorz Gruca, Wiceprezes Polskiej Akcji Humanitarnej. Zwrócił uwagę, że rząd w Syrii ograniczył wjazdy z pomocą humanitarną, natomiast na Ukrainie władze nakazały opuszczenie kraju przez wszystkie organizacje międzynarodowe. Ministerstwo Spraw Zagranicznych Polski postanowiło, że organizacje nie mogą ubiegać się o wsparcie na terytorium Syrii. G. Gruca zaapelował, aby nie utrudniać tym organizacjom świadczenia pomocy.

Ostatni referat w panelu pierwszym, nt. „Polityka postępowania Biura Prokuratora Międzynarodowego Trybunału Karnego w sprawie podejmowania postępowań karnych w trakcie toczących się konfliktów zbrojnych”, wygłosiła adw. Agata Helena Skóra z Komisji Praw Człowieka przy NRA. Prelegentka podkreśliła, że międzynarodowe sądy karne były trybunałami międzynarodowymi, które miały pierwszeństwo jurysdykcji względem trybunałów krajowych. Międzynarodowy Trybunał Karny bada: 1) dopuszczalność sprawy; 2) interes i 3) zasadę komplementarności.

Następnie odbyła się dyskusja, w której zadano m.in. następujące pytania: Co z osobami, które nie zostały pozytywnie zweryfikowane przez ABW? Według jakich kryteriów ustala się, że 80% obywateli Europy potrzebuje ochrony międzynarodowej? Jakie działania podejmowane są w ramach panelu kosowskiego? W jaki sposób Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich przygotowuje się do przyjęcia uchodźców? Jaką liczbę osób może przyjąć Polska? Czy ktokolwiek bada, kim są uchodźcy? Jak w praktyce wyglądają programy dla uchodźców? Czy na pierwszym etapie weryfikacji uchodźcy korzystają z jakiegokolwiek pomocy prawnej?

A. Bodnar zabierając głos w dyskusji podkreślił, że przy Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich działa Komisja Ekspertów ds. Migrantów, składająca się z ponad 20 osób. Efektem jej prac jest dokument zawierający zadania dla rządu w kontekście kryzysu migracyjnego. Niestety, to nie państwo realizuje program integracji, ale organizacje pozarządowe. M. Nowicki zwrócił uwagę, że obecnie wiele przedsięwzięć dzieje się na polityczne zamówienie, bez głębszego przemyślenia. Z kolei M. Pamuła, ustosunkowując się do postawionych pytań, dodała, iż trudno udzielić właściwej odpowiedzi na to, ilu uchodźców powinna przyjąć Polska. W pierwszej kolejności należy zbadać przyczyny, dlaczego osoby te przybywają do Polski. Zauważyła, że każdy kraj

ma własne programy integracyjne. Odnośnie do pomocy prawnej zagwarantowanej uchodźcom podkreśliła, że od 1 stycznia 2016 r. osoby te zostaną włączone w system bezpłatnej pomocy prawnej. Adwokat bądź radca prawny będzie mógł wpisać się na listę osób udzielających takiej pomocy.

Panel drugi moderowała adv. Justyna Metelska, Wiceprzewodnicząca Komisji Praw Człowieka przy NRA.

Referat nt. „Prawa człowieka w dobie konfliktu zbrojnego – poszukiwanie właściwego standardu prawnego” wygłosił adv. dr hab. Jacek Skrzydło, Członek Komisji Praw Człowieka przy NRA. Na wstępie zadał pytanie: Czy prawa człowieka i międzynarodowe prawo humanitarne mogą na siebie zachodzić i jakie są tego skutki? Prelegent zauważył, że np. prawo do życia postrzegane jest w sposób odmienny w tych dwóch reżimach. Przytoczył art. 2 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka, zgodnie z którym: „1. Prawo każdego człowieka do życia jest chronione przez ustawę. Nikt nie może być umyślnie pozbawiony życia, wyjąwszy przypadki wykonania wyroku sądowego skazującego za przestępstwo, za które ustawa przewiduje taką karę. 2. Pozbawienie życia nie będzie uznane za sprzeczne z tym artykułem, jeżeli nastąpi w wyniku bezwzględnego koniecznego użycia siły: a) w obronie jakiejkolwiek osoby przed bezprawną przemocą; b) w celu wykonania zgodnego z prawem zatrzymania lub uniemożliwienia ucieczki osobie pozbawionej wolności zgodnie z prawem; c) w działaniach podjętych zgodnie z prawem w celu stłumienia zamieszek lub powstania”. W celu uniknięcia arbitralnego pozbawiania życia powinny znaleźć zastosowanie dwie zasady: 1) proporcji i 2) bezwzględnego zakazu ataków. J. Skrzydło zwrócił uwagę na modele relacji między prawami człowieka a prawami humanitarnymi, a także zadał pytanie: Czy postanowienia praw człowieka mają zastosowanie terytorialne czy pozaterytorialne? Konwencja Praw Człowieka jest aktem o charakterze regionalnym, dlatego przekładanie jej na Irak czy Afganistan jest nieracjonalne. Europejski Trybunał Praw Człowieka przyjął tezę o eksterytorialnym zastosowaniu Konwencji. Prelegent powołał się na wyrok Wielkiej Izby z 16 września 2014 r. *Hassan przeciwko Wielkiej Brytanii* (skarga nr 29750/09). Sprawa – rozpatrywana na podstawie art. 1 – dotyczyła kwestii jurysdykcji terytorialnej w odniesieniu do zatrzymania obywatela irackiego przez koalicyjne siły zbrojne w Iraku. Trybunał stwierdził brak naruszenia art. 5 (prawo do wolności i bezpieczeństwa osobistego) w zakresie legalności zatrzymania w związku z internowaniem w Iraku na podstawie Trzeciej i Czwartej Konwencji Genewskiej.

Drugą prelekcję, pt. „Konflikt zbrojny na Ukrainie jako ‘wojna hybrydowa’ – analiza krytyczna”, zaprezentował dr Marcin Marcinko, adiunkt Zakładu Prawa Międzynarodowego Publicznego WPiA Uniwersytetu Jagiellońskiego, Koordynator Ośrodka Międzynarodowego Prawa Humanitarnego i Praw Człowieka WPiA Uniwersytetu Jagiellońskiego, Przewodniczący Ogólnopolskiej Komisji ds. Upowszechniania Międzynarodowego Prawa Humanitarnego przy Zarządzie Głównym PCK. Podkreślił niebezpieczeństwo, jakie wiąże się z utworzeniem kolejnej koncepcji wprowadzenia działań zbrojnych, która pojawia się w licznych dyskusjach. Wojna hybrydowa to

specyficzna forma konfliktu stanowiąca połączenie działań konwencjonalnych z użyciem najnowocześniejszych technologii oraz działań pośrednich. Wojna ta łączy różne środki i metody przemocy, w tym zbrojne działania regularne i nieregularne. M. Marcinko zaprezentował koncepcję konfliktu zbrojnego w prawie międzynarodowym. Konflikt ten istnieje zawsze, gdy między państwami dochodzi do użycia sił zbrojnych lub długotrwałej przemocy zbrojnej. Zwrócił uwagę na międzynarodowe prawa człowieka w konflikcie zbrojnym. „Hybrydowość” nie oznacza, że konflikt ten jest trzecią kategorią konfliktu zbrojnego bądź stanowi swoiste połączenie konfliktu międzynarodowego i niemiędzynarodowego. Prelegent nie rozstrzygnął definitywnie, czy konflikt zbrojny na Ukrainie ma charakter międzynarodowy. Scharakteryzował również pojęcie kombatanta, którego status formalny nie zależy od faktycznego prowadzenia działań zbrojnych, ale od jego przynależności do sił zbrojnych strony konfliktu.

Ostatni referat w panelu drugim wygłosił Lenur Kerymov z Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka nt. „Konflikty zbrojne na terenie byłego ZSRR – działania organizacji pozarządowych”. Podkreślił, że prowadzony jest monitoring praw człowieka w miejscach nielegalnego pozbawiania wolności w Donbasie. Partnerami tego projektu są: Helsińska Fundacja Praw Człowieka, Koalicja NGO „Sprawiedliwość na rzecz pokoju w Donbasie” oraz Rzecznik Praw Obywatelskich Ukrainy. Prelegent zaprezentował rozwój wydarzeń w Donbasie, wskazując przede wszystkim na następujące etapy: 1) okupacja Krymu; 2) wykorzystanie sił zbrojnych na Ukrainie (1 marca 2014 r.); 3) rozpoczęcie akcji protestu inspirowane przez Rosję; 4) eskalacja konfliktu, ataki na Euromajdan (kwiecień 2014 r.) i 5) wybuch działań zbrojnych oraz procedura pozbawiania wolności. Następnie zdefiniował pojęcie konfliktu zbrojnego, jako trwałe zastosowanie siły zbrojnej pomiędzy państwami lub pomiędzy państwem a grupą zbrojną lub grupami zbrojnymi. L. Kerymov zwrócił uwagę na minimalne gwarancje, tj. prawo do humanitarnego traktowania, zakaz zamachów na życie, nietykalność cielesną. Podał, że zidentyfikowano 79 nielegalnych miejsc pozbawienia wolności (m.in. pomieszczenia należące do milicji, służb specjalnych). Prelegent dodał, iż torturom poddano 80% wojskowych i 50% cywilów.

W dyskusji, która odbyła się na zakończenie panelu drugiego, uczestnicy zwrócili uwagę m.in. na kwestię „wojny hybrydowej”, jako nowej kategorii konfliktu, której pojęcie nie funkcjonuje w prawie międzynarodowym. Ponadto postulowano, iż najlepszym sposobem, aby pomóc uchodźcom, jest likwidacja państwa islamskiego przy interwencji militarnej.

Moderatorem panelu trzeciego była adw. Katarzyna Szoda-Wolska, Wiceprzewodnicząca Komisji Praw Człowieka przy NRA.

Pierwszy referat nt. „Prawa człowieka w dobie masowych napływów migracyjnych” wygłosił płk SG Andrzej Jakubaszek, Dyrektor Zarządu do spraw Cudzoziemców Komendy Głównej Straży Granicznej. Wskazał na trzypłaszczyznowy charakter prawa humanitarnego: 1) procedura wjazdowa; 2) wiza i 3) zweryfikowanie, czy dana osoba nie stanowi zagrożenia. Procedura poszukiwania ochrony międzynarodowej skutkuje

przyznaniem statusu uchodźcy, a od 13 listopada 2015 r. – tzw. udzieleniem ochrony międzynarodowej. Pułkownik stwierdził, że na chwilę obecną niektóre kraje są „zarządzane przez migrację”. Prawo do poszukiwania ochrony realizowane jest również w Polsce, gdzie złożono ponad 10 tys. wniosków o status uchodźcy (dla porównania w Niemczech – 800 tys. wniosków). Niestety, trudno jest zebrać wiarygodny materiał dowodowy, ponieważ u większości tych osób nie można zweryfikować tożsamości. Prelegent dodał, iż przed wydaniem ostatecznej decyzji o zawróceniu tych osób do kraju należy sprawdzić, czy taki powrót nie będzie zagrażał ich życiu.

Prelekcję pt. „Naruszenie prawa humanitarnego jako podstawa wykluczenia z ochrony uchodźczej – kontekst syryjski” wygłosiła dr Katarzyna Przybysławska, Prezes Zarządu Centrum Pomocy Prawnej im. Haliny Nieć, Ośrodek Międzynarodowego Prawa Humanitarnego i Praw Człowieka Uniwersytetu Jagiellońskiego. Charakteryzując granice udzielania ochrony podkreśliła, że trzeci filar ochrony praw jednostek stanowi międzynarodowe prawo uchodźcze. Z kolei w odniesieniu do relacji pomiędzy międzynarodowym prawem humanitarnym a ochroną praw człowieka podniosła, iż prawo humanitarne stanowi *lex specialis*. Dr Przybysławska zdefiniowała uchodźcę jako osobę, która posiada uzasadnioną obawę przed prześladowaniami w kraju pochodzenia ze względu na rasę, religię, narodowość, przynależność do określonej grupy społecznej czy poglądy polityczne. Fundamentem ochrony uchodźczej jest zasada *non-refoulement*, czyli zasada niezawracania. Zgodnie z treścią art. 1F Konwencji dotyczącej statusu uchodźców z 28 lipca 1951 r., postanowienia Konwencji nie mają zastosowania do osoby, „w stosunku do której istnieją poważne podstawy, aby sądzić, że: a) dokonała zbrodni przeciwko pokojowi, zbrodni wojennej lub zbrodni przeciwko ludzkości w rozumieniu aktów międzynarodowych opracowanych dla ustanowienia przepisów odnoszących się do tych zbrodni; b) dokonała poważnej zbrodni o charakterze niepolitycznym poza państwem, które ją przyjęło, przed uznaniem jej za uchodźcę; c) jest winną czynów sprzecznych z celami i zasadami Narodów Zjednoczonych”. Prelegentka podkreśliła, że art. 1F Konwencji nie jest procedurą prawnokarną ani procedurą formalnego przypisania winy.

Kolejny referat nt. „Ukraiński kontekst problematyki uchodźców” zaprezentował dr hab. nauk prawnych Michał Kowalski z Zakładu Prawa Międzynarodowego Publicznego, Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego, Członek Rady do spraw Uchodźców. Prelegent podał, iż na dzień 8 listopada 2015 r. wnioski o nadanie statusu uchodźcy złożyło 4359 obywateli Ukrainy. Większość wniosków rozpatrywana jest negatywnie, ponieważ osoby te mają możliwość skorzystania z ochrony wewnętrznej na Ukrainie. M. Kowalski wskazał przesłanki nadania statusu uchodźcy i przesłanki ochrony uzupełniającej. W przypadku wniosku obywateli z okupowanego Krymu spełnione są przesłanki nadania statusu uchodźcy, ponieważ osoby te zagrożone są prześladowaniami. W sytuacji, w której osoby mogą znaleźć ochronę na pozostałej części swojego państwa, znajduje zastosowanie zasada alternatywnej ochrony wewnętrznej. W odniesieniu natomiast do obywateli z obwodu donieckiego, nie można uznać za

spełnione przesłanki nadania statusu uchodźcy, ponieważ brak jest zindywidualizowania zagrożenia. Można jednak zastosować tzw. ochronę uzupełniającą. Prelegent wskazał również na trudność w rozgraniczeniu konfliktu międzynarodowego od wewnętrznego.

Ostatni referat nt. „Kto jest uchodźcą na Bliskim Wschodzie? Uchodźcy z Syrii a Konwencja Genewska o statusie uchodźcy z 1951 roku” wygłosił dr Wojciech Wilk, Prezes Fundacji Polskie Centrum Pomocy Międzynarodowej (PCPM). Na wstępie podkreślił, że w zorganizowanych obozach dla uchodźców mieszka: w Jordanii – 45% uchodźców, a w Turcji – 20%. Natomiast w Syrii znajduje się około 6-8 mln, a w Iraku około 4 mln „wewnętrznych” uchodźców. Większość arabskich krajów Bliskiego Wschodu nie ratyfikowała Konwencji Genewskiej o statusie uchodźcy. W Libanie czy w Jordanii uchodźcy z Syrii nie mają specjalnego statusu prawnego, traktowani są jak turyści lub goście. Prelegent przedstawił analizę procesów migracyjnych zwracając uwagę na dwa czynniki: 1) *push factor*, np. wojna domowa, porwania dla okupu, bombardowania i 2) *pull factor*, np. wolność od wojny i terroru, możliwość pracy, edukacja dzieci. W. Wilk przytoczył art. 31 Konwencji, zgodnie z którym: „1. Umawiające się Państwa nie będą nakładały kar za nielegalny wjazd lub pobyt na uchodźców przebywających bezpośrednio z terytorium, na którym ich życiu lub wolności zagrażało niebezpieczeństwo w rozumieniu artykułu 1, i weszli lub przebywają na ich terytorium bez zezwolenia, pod warunkiem, że zgłaszają się bezzwłocznie do władz i przedstawiają wiarygodne przyczyny swojego nielegalnego wjazdu lub pobytu. 2. Umawiające się Państwa nie będą nakładały na poruszanie się takich uchodźców ograniczeń poza tymi, które są niezbędne; ograniczenia takie będą stosowane tylko dopóty, dopóki status tych uchodźców w państwie nie zostanie uregulowany lub dopóki nie zostaną przyjęci w innym państwie. Umawiające się Państwa przyznają uchodźcom odpowiedni czas, jak również wszystkie niezbędne ułatwienia dla uzyskania prawa przyjęcia w innym państwie”. Dr Wilk wskazał sposoby tzw. trwałego rozwiązania statusu uchodźcy: 1) powrót do kraju ojczystego; 2) uzyskanie prawa stałego pobytu w kraju, do którego przybył, a także 3) osiedlenie w kraju trzecim.

Na zakończenie odbyła się dyskusja, w której głos zabrali przede wszystkim prelegenci panelu trzeciego. A. Jakubaszek stwierdził, że postępowanie prowadzone w odniesieniu do osoby, która ma mieć wydaną wizę, jest postępowaniem administracyjnym. M. Kowalski odpowiadając na zadane pytanie dodał, iż nie ma możliwości odesłania obywatela Syrii, jeśli znajduje się na terytorium Polski. K. Przybysławska podkreśliła, że 15% wniosków o nadanie statusu uchodźcy rozpatrywanych jest w Polsce pozytywnie. Status uchodźcy nie ma charakteru permanentnego, ale przyznawany jest tylko na czas ochrony. Natomiast W. Wilk zauważył, że w prawie międzynarodowym w praktyce funkcjonuje pojęcie „uchodźca zbiorowy”.

Zamknięcia konferencji dokonał M. Pietrzak, który stwierdził, iż przed wszystkimi – jako społeczeństwem obywatelskim – stoi zarówno zadanie zaakceptowania i przyjęcia „fali” uchodźców mających trafić do Polski, jak i obowiązek zadbania o bezpieczeństwo.